

17-1095
24

КОСТА РАЦИН



Весты



ДРЖАВНО КНИГОИЗДАТЕЛСТВО НА МАКЕДОНИЈА
СКОПЈЕ 1946

КОСТА РАЦИН



ПЕСНИ



ДРЖАВНО КНИГОИЗДАТЕЛСТВО НА МАКЕДОНИЈА
СКОПЈЕ 1946



Коста Раџин

БЕЛИ МУГРИ

Денови

Како на вратот гердани
ниски камења студени,
така на плешки денови
легнале та натежале.

Денови ли се - денови
аргатски маки големи!

Стани си утре порано,
дојди си вечер подоцна,
наутро радост понеси,
навечер тага донеси -

ај пусти да е, пуст да би
останал живот кучешки!

Роди се човек - роб биди,
роди се човек - скот умри,
скотски цел живот работи
за други, туѓи имоти.

За туѓи бели дворови
копај си црни гробови!

За себе само 'ргај си,
за себе маки тргај си -
нижи се гердан денови,
нижи се алки ковани,

нижи се синцир железен
околу вратот навезен!

Печал

Нема ли живот, нема ли
љубов за живот голема,
љубов за живот човечна
у вија гради аргатски!

Нема ли срце - нема а ли
срце - на срца срцето,
срце - ширини широко,
срце - длабини длабоко,
цел свет да збере, па да е
за вија гради малечко?

Нема ли бел ден, нема ли
ден да е над деновите,
ден да е на аргатите -
ден - солнце вишен високо,
ден - море ширен широко;
солнце да запре, да стои
и времето зачудено:

срцето пука обрачи
и плиска знаме алово,
срцето што се отвора
и шири ширно широко
целиот свет да загне!

Селска мака

Покрај ниви, покрај лаки,
покрај снискине брегови,
вода тече - вода влече
селски солзи, селски мака
селски таги и јадови.

Извор вода извираше,
плодно поле наливаше -
плодно поле род народи.

Ноќи чума ли одеше,
плод од поле ли береше -
амбар селски пуст остана!

Солнце светло ми светеше,
гора ми се зеленеше -
в гора пиле песна пее.

Камен ли му в гради легна,
стија ли го в коси стегна -
срце селско - векот тажно!

Кој ја сипе, кој ја роси
таја слана што покоси
по нивјето пшениците,
по лозјето гроздовите?
Та се житце не зелени,
та се грозје не румени,
та од пуста селска мака
аир нема дур од века?

Тутуноберачите

На кантар студен со туч го мерат
можат ли да го измерат
нашиов тутун - нашава мака,
нашава солена пот!

Од темни зори на утрини летни
до никоа доба на вечери зимни
тој гладно пие тагата наша
и потта и крвта и снагата ни.
Жолт - жолти прави лицата бледни,
жолта госгинка у градите носи.

По утрини росни, по мугрите пресни
зачмаени ние го береме.

Лист по лист кини
лист по лист нижи
лист по лист превртуј, притискај,
лист по лист милно, таговоно реди
и на долга низа од капки пот
надеж со клетва и зелена јад,
со корав поглед на очите матни,
по крвките лисја жолтозлатни
прикаска горка на живот клет
нанижи безгласна а така јасна.

Та незнаш ли ?

Денот ли дојде тој да се мери -
мерка му нема, а в градите длаби
без да се запре, без дно да најде,
не тага а клетва, и в очите матни
и не сакајќи сама се дига
фуријата.

Кантарот носи лисјето златно,
а в гради луто далгите беснат
на жолтата мака - на жолтиот тутун,
на жолтата пот на раците ни!

Ленка

„Билјана платно белеше ...“

Откако Ленка остави
кошула тенка ленена
недовезена на разбој
и на наломи отиде
тутун да реди в монопол -
лицето и се измени,
веѓи паднаја надолу
и усти свија кораво.

Не беше Ленка родена
за тија пусти тутуни!
Тутуни - жолти отрови,
за гради - китки розови.

Прва година помина,
грутка в срцето и легна:
втора година намина,
болест ја в гради искина.
Трета година земјата
на Ленка покри снагата.

И ноќе кога месечко
гроб и со свила виеше,
ветерчок тихо над неа
жална и тага рееше:
„Зошто ми, зошто остана
кошула недоткаена?
Кошула беше даровна ...“

Проштавање

На печалбарите

Не ли ти кажав, не ли ти кажав,
не ли ти реков на проштавање?
Ич не ме чекај, ич не ме пекај;
Белград е ламња, во Белград ја роб
снага по туѓи палати оставам,
снага во усти несити клавам,
и дома - дома не ќе се вратам,
не ќе ги пијам очите твои
не ќе ја галам снагата твоја -
далеку негде сувата рака
по тебе, Вело, пустата мака
пуста ќе остане ...

Знам оти гердан веќе не нижеш;
знам оти чеиз и ти не везеш;
знам, Вело, пушта остана сичко
не ли си и ти аргатка клета?
Тутуни садиш, тутуни нижеш;
тутуни таговно у монопол редиш;
ме споменуваш и ем си жалиш
денови - крепи тешки си редиш -
Величко, мори, другачко златна!

Но почуј, Вело, што ќе ти кажам!
Не ми се, Вела, жали и клети!
Подигни очи - очи засвети,
онија очи, што душа горат!

Тој што ни, Вело, однесе сичко -
тој ни остави од темно темен
веков за мака - но и за борба.
Има ги вој свет како нас многу!

И има, има - мачат се, копат,
копачи копат по темнината,
копачи копат и тунел дупат.

И има, има - радост голема
радост длабока во темнината:
да светиш, Вело, жар да се стопиш -
во борба гроб ти душа не зема!

Балада за непознатиот

Натаму - в поле битолско
чемрее врба проклета -
под врбата гроб незнаен,
в гроб лежи војник непознат.

Лежи од војна световна,
лежи - и веќе земјосал -
силна го тага изела,
задека туга загинал.

Никој крај него немаше
вишното небе врз него,
земјата скришна под него -
над гробот врба стушена.

А таде - в гори зелени
в сума гробишта лежеа,
делии - одбор јунаци
за татковнината паднати.

В полноќ се над нив дрвјата
од жалба силна свиваа -
горските бистри езерца
силна светлина светеа.

И од ним - самовилите
една по една идеа -
од гроб до гроб го дигаа
јунак до јунак - на оро.

И кога сите минеа
покрај врбата стушена -
делии се запираа,
незнаен брат си викаа:

„Ја стани, море, јабанец
на оро со самовили!
Зора се зори - петлите
скоро ќе в село пропеат!“

А тој од гробот тепкаше
дума врз дума чемерна: -
„Минете, браќа, врвете,
не сум ви лика - прилика!

Кој умре за татковина
и за човечки правдини -
каде вас, братко, не гинел,
со вас до векот живеел.

Вие му песна пеете,
вие го с песна жалите -
така се сите раѓате
и така си умираат!

А тука - зашто паднав ја?
зошто ме куршум прониза,
зошто ме земја притисна -
за кога лудо загинав?

Кажете, браќа, кажете,
Кажете - па поминете -
мене ме ништо не дига,
мојата смрт е - карасмрт!”

Делии глави веднеа,
немеа самовилите -
тешко на тија, горко им
така што гинат на војна!

Немеа - туку петлите
в селото веднаш писнаа -
самовилите в горите
с делии в раци лиснаа!

Пусто остана полето,
пусто зазори зората -
чемрее в поле врбата,
чемрее - тажи непознат.

Елегии за тебе

1.

„Чернеј горо, чернеј сестро!...“

Вчера си појдов, наминав
низ таја гора зелена,
под тија буки високи,
по килим сенки широки.

Одев со глава замаен,
наведнат, мртов, зачмаен;
одев со грутка на срце
и каракамен на гради.

Деј гиди горо зелена!
Деј гиди водо студена!
Пилците пеат - ти плачеш,
солнцето грее - ти темнеш.

Ако ги криеш коските
на дели млади јунаци
тука што лежат по тебе
во тија темни дубрави -
зошто ги таиш песните

Зошто по тебе дрвјата
и на дрвјата гранките
и на гранките лисјата
шумолат скришно таговно?

2.

Таму горе на небото
зора руди, земја буди,
ден морави шири крила
и алова точи свила,

таму зора црвенеа -
мое срце ми црнее.

Ископајте длабок бунар,
извадете ладна вода,
натопете лути рани
да не горат, да не болат.

Зоро златно и румено!
Зоро слатка посестримо!
Ти изгреваш на далеку -
да ли еднаш ќе изгрееш
силно, силно, дури милно
над долови и над гори,
над полиња и над реки,
над мојата татковина?

3.

Два брега - двата стрмнини.
А од брег на брег танок мост.
Под мостот вода морава -
тече и мије ранава.

Тече од векот вековит
и нова и се по нова,
тече, а тука маките
се стари и се постари.

Тече и влече со себе
сичко што стои пред неа,
а на брегови животот
чмае у троскот зараснат!

Течи си водо студена!
Течи си - рони брегови!
Течи - и нам низ срцето
не ли и крвта ни тече?

4.

Скотски е, скотски живот аргатски
у темно засидан,
до скот сме сниско попритиснати
на овој свет убав.

Кој ви ги скрши белите крилца,
крилца на галаби бели?
Кој ни замати извори бистри,
извори на души чисти ?

И кој раздвои, и кој раздвои
човек од човек со сид ?
И кој паправи, и кој направи
човек на човека роб!

Та човек од човек
да страда
и тегне
и бега
од лулка до гроб!

5.

Ти да знаеш, паметуваш
и ем да си на ум имаш -
работник си - и работник
ти ќе паѓаш и се дигаш.

Луњи ли ќе пусти дојдат,
солнце ли ќе јасно грејне
патиштата, патиштата
пред тебе се на борбата.

Како смртта вечна што е,
така борба долго трае.
Но од смртта е послена
по патиштата борбата!

6.

Исцедете, ограбете
пот и труд и меса голи,
уста пуста затворете,
да не каже оти боли.

Очи црни ископајте
да гледајат не давајте,
раци машки прекршете,
срце лудо наранете.

Угаснете и светлини!
Мрак да биде - каракамен.

Има, има - в темнината
нешто живо пак да свети:
има болка на душата,
има души наранети.

Болка боли - болка гори,
болка пече, душа мори.
А болката кога свети -
тешко, тешко, тешко клети!

Утрото над нас

Од далечнините модри се веат
на сонцето златните далги,
од далечнините модри се леат
на утринта росните влаги.

По долги, меки ширини рамни
магла се тенка крева,
по селата мали - заспали
шумоли скришно врева.

Шумоли в срце тага налева
за црноземните робја,
шумоли скришно за мртви полја,
за села и градови - гробја.

Ех, тија долги ширини рамни!
Ех, таја мака пуста!
Мртви и темни сурови гламњи,
скршена гранка маслинка!

По тија пот се човечка дими
и снага крвава цвили,
по тија радост никога нема
а сонце радосно има!

Но тија росни утрини пресни
копнат во гради и тлеат.
Копнат и како бура пеат
и како огин палат.

Татунчо

На Бана

Не ме колни, не ме жали!
Не ми нижи низа клетви!
Камен тежок живот ми е,
а по тежок одзив пусти
по народни думи свети!

Ако куќа не направив
со високи шимшир порти,
куќа цел свет братски ми е,
братски срце што отвора,
срце - порта највисока,
срце - куќа најширока.

Ако жена не донесов,
ѓул - трендафил во одаја,
верна, добра млада љуба -
не ме колни, не ме жали:
во борбата другарката
солнце сјае, солнце трепти!

Ако млада си години
по друмишта, по патишта
в младос горка распосејав -
погледни ми право в очи:
ти ли беше што пееше
„Ајдутин мајка ме рани ...“

И ако не умрам дома,
туку кај што стии пиштат,
в борба искри кај што л'штат
блазе, речи, на сушата -
има зошто душа да е!

На Струга дуќан да имам ...

„Занаеот е златен ...“

Народна пословица

1.

Изгори, мерак, изгори,
изгори - пепел се стори!
Сал не скоривај јадови
на стари, добри мајстори!

Времиња тешки дојдова,
уште потешки прокуди;
од ден на ден се умира
душа бере с години.

Не пеј песната страдална -
в гората капат лисјата,
водите течат - ронат брег
и влечат млади јасики.

Чаршиите изумреа,
дуќаните запустеа -
пропадна сичко, прокопса
занает златен - 'рѓоса!

2.

Ние имавме чаршии
и рој - кошница пазари
и ред ведени маази
полни, преполни со стока.

Слегнеш ли долу в чаршија,
минеш ли покрај дукани -
пукот и врева - работа
и алтан полно чекмеце!

Сами ковавме кондури,
правевме бочви, мотики,
с нашите раци мајсторски
дигнавме бели градови.

Кој ни ги срина, кој ни ги
очумаве градовите?
Кој ни запусте, затвори
дукани, куќи високи ?

3.

Наквечер дојди, наквечер
наквечер - в прва темница,
мини го прагот раскапан,
влезе во трошна одаја,
на миндер седни накривен
со каракамен на гради:
каде е, каде радоста,
каде е куќа весела?

Штамата чмае, шамата
дебнее пуста проклета,
како ли, боже, чумата
в косите сичко стегнала.

По сокаците чекорат
кондури с клинци ковани,
штамата сечат с ножови
и пијат вино румено.

А в бафчи трендафилите
слушаш ги - со темницата
шепотат севда без мерак,
шепотат - златни времиња!

4.

Прикаски си останаа
старите бочви со вино!
Прикаски болни, таговни
грутки во срце снеговни!

Раскапани, буѓосани
со обрачи, 'рѓосани,
по темни изби мемливи
ријат ги црвци смрдливи.

Никој не кова, не прави
старите бочви големи!
Старите бочви - преполни
со рујно вино црвено!

И ноќе - слушаш! - баботат
по бочвите сајбиите!
Деца се плашат - бегаат
сништа за стари времиња ...

5.

Банки дигнаа палати,
распнаа мрежи широки,
банки дигнаа палати
и кули тенки, високи:
нагоре кула висока,
надолу земја длабока.

Од сичко носат кајмакот,
од потта цедат го сокот;
од сичко носат кајмакот,
маката нам оставаат!

Банки дигнаа палати,
банки на нови имами,
кондури друзи коваат,
с мотики гроб ни копаат -
пајдоса, златен, 'рѓоса
нашиот чесен занает!

6.

Ај на наломи излези,
бело Фиданче писано,
прошетај долу в чаршија
кога седам на кепенци!

Ако со око погледнам,
око е - да го ископам;
ако со рака посигнам,
рака е - да ја исечам.

Но ако срам ме залиса,
оти сум жив а закопан,
кажи ми, кажи, Фиданче,
кај да се кријам со лице?

Мајстор бев и устабаша,
мајстор бев - станав чираче:
за борч продадов дуќанот,
за борч продадов алатот -
с две раци сум, и тија две
скапаја се без работа!

7.

Тешката тага, тешката,
тешката тешко засвири!
Севда е тешка, голема,
уште потешка прокуда!

Наточи вино крваво!
Наточи на вересија!
Донеси да ја коваме
на Крали Марка сабјата!

В горите лисја капале -
в избите веди м'скајат!
В поле над млади јагнца
ножеви остри л'скајат.

На Струга дуќан да имам,
на кепенците да седам,
да видам, само да видам
и на кепенкот да умрам!

Копачите

Се к'ти нонта црна
Се рути карпа - мрак!
И петли в село пеат
и зората се зори -
над карпа в крв се мие
и темнината пие
силно
светнал
ден!

Пробудете се, морни
копачки и копачи -
на трудот
црн
народ!

Со мотика на рамо
за корка сува леб,
по патиштата стрмни,
по полињата рамни,
у вивналиов ден -
да тргнеме и ние
страдалници од век!

На деда Богомил
земјата рофка, мека,
набабрена за род,
со страдна душа чека
ударите ни јаки
со мотиките остри
по трескот
пелин
трат!

На работа!
На труд!

Да прокопаме меко
полињата родни,
афион, тутун, житце
да родат благородни.

И по кривите вади
да пропуштиме води
за оризите млади
и зелени лободи.

На работа!
На труд!

Да роди род богат!
Да бликне живот млад!
На пепел трескот, пелин
во огин пламен јад!
Жилите да пуштат
корења длабоко,
плодови да бликнат
високо, високо
слободно
на воздух!

Ораме со рало,
но земјата ни златна
колку е богата!

На пепел трескот, пелин!
Во огин пламен јад!

Да престане, да снема
тагата голема
за голиот живот
на човек
станал -
скот.

И в таја мугра пресна
да екне дружна песна
на дружните удари -
да бијат срца млади
и растат силно гради
пребликнати со јад!

Од сички маки тешки
не видовме бел ден,
а од солзи жешки
не стануе меден
нашиот живот!

На работа!
На труд !

Та не сме саде ние,
та не сме саде тука -
ние сме по цел свет
безбројни
милиони,
на трудот
црн -
народ.

Да биде честит денот
и првата ни стапка
у првиот ни век!
Ќе мине силен ек
ќе б'сне солнце златно -
по секаде на светот
ќе згине срамно гнетот -
ќе л'сне живот нов!

И реки ќе потечат
и бреме ќе одвлечат
на вековита смрт!
Реките од живи
и пробудени сили
на копачи
копачки
и страдни
голи
гладни
по целата земја!

Се к'ти ноќта црна!
Се рути карпа - мрак!
И петли в село пеат
и зората се зори -
над карпа в крв се мие
и темнината пие
силно
светнал
ден!

ДОДАТОК

Сандански

- поема-

I

Од село бил.
Сиромав.
За маки селски тој знал
и за борби селски -
од мал.

Со шупелка свирел
и овца пасел
и замаен -
често слушал:
ветерот веел
гора лулеел
и в буки чести
ајдучка песни
пеел ...

Пирин Планина,
ајдучка мајка,
со млеко го прва
доила;
Пирин Планина,
ајдучка мајка,
за борба го прва
учила!

Со шупелка свирел
и раснал орел -
Ел Тепе гордо
на Пирин бел -

со шупелка свирел
и овци пасел
и дете уште -
видел:

Татко му
бајрактар
по Пирин Планина
ајдучко знаме развел,
од Кресна и Разлог
народот селски
на борба
повел ...

А после прокуден
од тиранин проклет
оставил в пепел
мајчин кат,
и скитник со свои
по белиот свет,
се приобрал
пролетер
в далечен
град.

И с чеканче в рака -
од мугра до мрак -
тој клинци на кондури
ковал,
и в горки неволи
на живот недраг

през огнени сништа
сновал.

Живеал
в маки
и кална пот
сред ропство и срам
и дни безнадежни,
но орел сам -
сред тој живот
тој назрел висини
и врвови снежни:

распалил гради
и в занос цел,
Чернишевски,
Писарев,
тој жедно
чел.

И в бујна младост
за Гоце узнал,
за дело народно
свето,
тој следел по стапки му
верен другар -
живот и смрт
за делото
дал.

И срамно намразил
ропство, мрак,

и смртно заљубил
Родина,
тој вивнал,
на ропство згазил,
тргнал
титан по Пирин Планина.

Во секое село,
во секој град
го знае стар
и млад:
Сандански -
цар
Пирински!

По Разлог и Банско,
Неврокоп, Среско
царство му широко -
слава голема
што цар ниеден ја нема:
на сето робје
е мајка,
за душмани е -
стра,
трепет!

На бој ли тргне -
ала се крева
и веда м'ска
и змија с'ска.
Битка ли бие -
луња се вие!

Срце му топла
пазува братска
за секој
под гнет и јад:
рисјанин, Турчин,
Грк и Вла -
за него е
равен
брат.

А рака машка
веда е лута
што паѓа
над тиран клет,
слаб да поткрепи,
прав да одбрани,
да одмазди
зло - за зло.

До еден работник

Да бидеш човек, да имаш топла крв,
да мислиш со глава и работиш со рака
и па да бидеш нешто мртво.
През цел свој живот и ден и ноќ
да се трудиш и мачиш
и па да бидеш гладен и страден.

Работник - патник:
да немаш ништо, да страдаш за сичко,
ти и твоите браќа да праите се!
Палати да праиш,
да живееш у изба -
од лулка до гроб
да бидеш роб.
Од вашата мака
да живеат друзи !

О братко! Плукни на таков живот!
Со браќата твои, со маката ваша
сронете го овој свет
и нов направете -
братски!